

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У США

На етапі реформації вищої освіти України, впровадження нових форм та методів навчання, особливо цінними є вивчення досвіду інших країн у вирішенні відповідних питань. У зв'язку з цим, необхідно особливо відзначити дистанційну форму навчання, яка тільки починає набувати свого розвитку у нашій країні, і тому потребує глибокого вивчення як з точки зору теоретичних засад створення та функціонування, так і з суто практичної сторони її впровадження та популяризації у системі вищої освіти.

Дослідженню відповідних питань присвятили низку робіт вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед них О.О. Андрєєв, В.Є. Бочков, І.В. Каліновський, С.О. Кащенко, В.І. Луговий, В.В. Олійник, Є.С. Полат, В.П. Тіхоміров та інші.

Але, у зв'язку з тим, що впровадження дистанційної освіти є багатогранний та широкомасштабний проект, вивчення досвіду провідних країн у вирішенні споріднених питань залишається актуальним та необхідним для вітчизняної науки, яка тільки розпочинає пошук відповідей у даній галузі.

Актуальність проблематики визначила мету нашого дослідження, а саме: вивчити досвід впровадження різних форм дистанційної освіти у Сполучених Штатах Америки (за даними дослідження 2002-2003 року), оскільки саме у цей час було проведено одне з перших масштабних досліджень дистанційних форм навчання у їх практичному застосуванні.

Вперше вищі навчальні заклади США розпочали впровадження дистанційних форм навчанням більше ніж п'ятнадцять років тому, і саме тоді дослідники освітніх інноваційних процесів зіштовхнулися з низкою питань, які зумовлені характером суб'єктів реалізації самого навчання у парадигмі відносин: *«студенти – вищий навчальний заклад – викладачі»*. І, якщо у практиці діяльності вищих навчальних закладів США почали з'являтися пропозиції щодо дистанційного навчання як окремих дисциплін, так і цілих курсів, то масштабних досліджень дистанційного навчання, його місця у суспільстві і в освіті загалом, проведено не було [1].

У наслідок ситуації, що склалася, у 2003 році Консорціумом Навчальних закладів та Організацій Визначення Якості Дистанційної Освіти за підтримки Фонду Альфреда П. Слоана було проведено дослідження досвіду та особливостей впровадження різних форм дистанційного навчання у вищих навчальних закладах США.

Перш за все, необхідно було з'ясувати, яким чином сприймають студенти дистанційну освіту, та чи зможе навчання в режимі он-лайн замінити традиційні аудиторні заняття. З іншого боку, залишалось без відповіді питання, наскільки вищі навчальні заклади різних форм власності готові працювати за дистанційними формами навчання, чи може воно розглядатись як альтернативний традиційному спосіб навчання. Якщо низка питань, пов'язаних із студентством та ВНЗ, як свідчила практика, отримувала позитивні відповіді, то питання від-

ношення професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів залишалось неоднозначним. Для викладачів нові елементи, які присутні в системі дистанційної освіти, залишались менш зрозумілими, ніж для студентів та адміністративної частини вищих навчальних закладів.

У цьому зв'язку, звертаючись до історії питання, необхідно зауважити, що одним з непереможних чинників, з яким погоджувались навіть перші прибічники дистанційної освіти, було загальне переконання, що всі пропозиції щодо навчання таким способом завжди будуть нижчими за якістю, ніж традиційна взаємодія викладача і студента. Невідомо, які саме причини зумовили таку думку, однак очевидним був той факт, що таке відношення панувало не тільки серед професорсько-викладацького складу, але й у суспільстві загалом [1].

Згідно тлумачення американських дослідників, необхідно розрізняти форми навчання за відсотком використання Інтернет ресурсів у навчальних цілях [1, 2] (Таблиця 1.).

Таблиця 1.

**Форми навчання
(за показником використання Інтернет ресурсів)**

<i>Кількість матеріалу, що викладається в режимі он-лайн</i>	<i>Форма навчання</i>	<i>Сутність курсу</i>
0 %	Традиційне	Курс не передбачає використання Інтернет – технологій; матеріал викладається у письмовій чи усній формах
1-29 %	З використанням Інтернет-ресурсів	Курс являє собою аудиторне навчання з використанням Інтернет – ресурсів для спрощення процесу навчання
30-79 %	Змішане	Курс являє собою поєднання аудиторних та занять он-лайн; більша кількість матеріалу викладається в режимі Інтернет; має місце незначна кількість аудиторних занять
80 + %	Дистанційне навчання (навчання он-лайн)	Матеріал повністю викладається в режимі он-лайн. Як правило, аудиторні заняття відсутні.

У рамках дослідження, використовуючи систему опитувань та анкетувань, респондентам було запропоновано охарактеризувати дистанційне навчання, оцінюючи індивідуальний досвід участі в атестаційних програмах або ж програмах з отриманням диплому за різними академічними рівнями (доктор філософії, магістр ділового адміністрування, магістри інших наук, бакалаври, молодші наукові співробітники).

Згідно з отриманими результатами:

- 81 % від загальної кількості ВНЗ США пропонували щонайменше один курс дистанційного навчання або змішаний курс;
- 34 % ВНЗ мали повністю сформовану систему надання дистанційної

освіти;

- 97 % відсотків державних ВНЗ пропонували щонайменше один дистанційний курс навчання або змішаний курс, а 49 % мали завершену програму навчання, котра реалізувалась у дистанційному режимі.

Серед приватних ВНЗ неприбуткові освітні заклади випереджали комерційні: 54,5 % пропонували щонайменше один курс дистанційного навчання на відміну від комерційних закладів, де ця частка становила 44,9 %. Кількість державних вищих навчальних закладів, які пропонували своїм студентам дистанційне навчання, у порівнянні з приватними ВНЗ, була вдвічі більшою. Майже половина всіх навчальних закладів державного сектору впроваджувала дипломи про одержання вищої освіти в дистанційному режимі.

У всіх вищих навчальних закладах спостерігалась тенденція до використання різних форм дистанційного навчання (Таблиця 2.). Понад 80 % державних вищих навчальних закладів розробляли та впроваджували як дистанційні програми навчання, так і програми змішаного типу, не обмежуючись лише однією чи іншою формою. Лише 12,5 % державних ВНЗ пропонували своїм студентам виключно програми навчання в режимі он-лайн, і 3,8 % – виключно програми змішаного типу.

Таблиця 2.

Форми дистанційного навчання, які запроваджувались у ВНЗ США

	<i>Державні</i>	<i>Приватні неприбуткові</i>	<i>Приватні комерційні</i>	<i>Загальний показник</i>
<i>Дистанційне навчання + змішане навчання</i>	80,2 %	36,7 %	21,2 %	5,6 %
<i>Виключно дистанційне навчання</i>	12,5 %	17,8 %	23,7 %	16,0 %
<i>Виключно змішане навчання</i>	3,8 %	17,1 %	6,6 %	9,6 %
<i>Жодного не пропонується</i>	3,4 %	28,4 %	48,5 %	18,8 %

Наступним етапом дослідження стало виявлення відношення респондентів до якості навчання, отриманого в умовах дистанційної взаємодії з викладачем у порівнянні з традиційною формою навчання. Кожному респонденту запропонували оцінити результати навчання, отримані за дистанційною формою та традиційного навчання, а також зробити прогноз щодо дистанційної освіти на наступні три роки (Таблиця 3). Більшість провідних освітян із вищих навчальних закладів державного сектору вважали, що через три роки результати освіти, здобутої у дистанційному режимі досягнуть того ж самого рівня, що й за традиційною формою навчання, а більшість фахівців із усіх ВНЗ впевнені в тому, що вони будуть ідентичними або навіть перевищуватимуть результати традиційного навчання.

Таблиця 3.

**Оцінка результатів навчання, отриманого в умовах дистанційної освіти
у порівнянні з традиційною формою навчання**

	<i>Державні ВНЗ</i>	<i>Приватні неприбуткові ВНЗ</i>	<i>Приватні комерційні ВНЗ</i>	<i>Загальний показник</i>
<i>Вищий рівень знань</i>	17,4 %	7,0 %	12,0 %	12,3 %
<i>Ідентичний рівень знань</i>	57,6 %	32,8 %	39,6 %	44,9 %
<i>Нижчий рівень знань</i>	24,9 %	60,3 %	48,5 %	42,8 %

За даними досліджень на 2003 рік, кожна група ВНЗ, навіть державні, серед яких понад 80 % впроваджували дистанційні курси навчання, оцінювали таке навчання за якістю, як таке, що поступається традиційній формі навчання. Однак, в результаті проведення чисельних дискусій стосовно нижчої якості дистанційної освіти по відношенню до традиційної форми навчання виявилось, що ситуація не є однозначною. Оцінюючи переваги обох форм навчання по відношенню одна до одної, показник в середньому коливався між «ідентичним» та «дещо нижчим» на користь традиційної форми навчання. При цьому державні ВНЗ обирали оцінку «ідентична якість», тоді як приватні комерційні інституції схилилися до оцінки «дещо нижча якість». Однак, коли розмова зайшла про перспективи дистанційної освіти на найближчі три роки, як державні, так і приватні комерційні ВНЗ висловили впевненість, що протягом цього періоду якість дистанційної освіти стане вищою і навіть конкурентноспроможною з традиційною формою навчання.

Щодо оцінки дистанційного навчання професорсько-викладацьким складом, то більше ніж чверть фахівців із приватних неприбуткових навчальних закладів виразили сумніви щодо цінності та законності такої форми освіти (Таблиця 4). Той факт, що у державному секторі показник позитивного відношення до дистанційних форм навчання значно вищий, можна пояснити тим, що державні ВНЗ мали на той час більше досвіду і практики впровадження такої форми освіти.

Таблиця 4.

**Визнання професорсько-викладацьким складом
цінності та законності дистанційного навчання**

	<i>Державні ВНЗ</i>	<i>Приватні неприбуткові ВНЗ</i>	<i>Приватні комерційні</i>	<i>Загальний показник</i>
<i>Згоден з цінністю та законністю</i>	70,5 %	50,9 %	51,4 %	59,6 %
<i>Ставлюсь нейтрально</i>	18,3 %	21,5 %	31,5 %	21,3 %
<i>Незгоден</i>	11,3 %	27,6 %	16,0 %	18,7 %

Аналіз студентської аудиторії, що здобувала освіту за дистанційними фо-

рами навчання, дозволив виявити, що переважна кількість таких студентів навчались у державних ВНЗ. Так, восени 2002 року кількість студентів, що навчалися в режимі он-лайн у державних коледжах та університетах, сягнула 1 млн. 325 тис., у той час як у приватних неприбуткових навчальних закладах ця цифра становила приблизно 240 тис., показник приватних комерційних інституцій – 37 тис. (Таблиця 5). Як зазначається, кількість студентів, які навчаються у ВНЗ за дистанційними формами, постійно зростає.

Таблиця 5.

Кількість студентів, які вивчали щонайменше одну дисципліну за дистанційною формою навчання (осінь 2002 року)

<i>Масштаб ВНЗ (за кількістю студентів)</i>	<i>Відсотковий показник кількості студентів (із усіх ВНЗ)</i>	<i>Відсотковий показник кількості студентів (виключно із ВНЗ, де пропонують дистанційну освіту)</i>	<i>Загальна кількість дистанційних студентів</i>
Менш ніж 1500	7,2 %	17,6 %	82 009
1500-2999	10,1 %	12,9 %	110 214
3000-7499	11,5 %	12,7 %	313 318
7500-14999	9,9 %	10,3 %	320 241
15000 +	8,7 %	8,9 %	475 990

Серед 1,6 мільйона дистанційних студентів восени 2002 року більш ніж третина (578 986 студентів) навчались повністю в режимі он-лайн, що, в свою чергу, становило 2,6 % від загальної кількості студентів всіх ВНЗ США і 3,8 % від загальної кількості студентів ВНЗ, де пропонують дистанційну освіту. Що стосується програм навчання, що пропонувались ВНЗ та обирались студентами для дистанційного вивчення, то у ході дослідження були виявлені наступні показники (Таблиця 6):

Таблиця 6.

Кількість студентів різних академічних рівнів, які вивчали щонайменше одну дисципліну дистанційно (осінь, 2002 рік)

<i>Класифікація ВНЗ за Карнегі</i>	<i>Відсотковий показник кількості студентів (із усіх ВНЗ)</i>	<i>Відсотковий показник кількості студентів (виключно із ВНЗ, де пропонують дистанційну освіту)</i>	<i>Загальна кількість дистанційних студентів</i>
<i>Докторантура / дослідницькі інститути</i>	6,3 %	7,0 %	209 512
<i>Магістратура</i>	8,5 %	10,6 %	272 096
<i>Бакалаврат</i>	6,3 %	12,0 %	105 917
<i>Об'єднані ВНЗ</i>	10,8 %	13,3 %	653 600
<i>Спеціалізовані ВНЗ</i>	6,8 %	16,3 %	58 123

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки щодо тенденцій впровадження дистанційних форм навчання у США:

1. Ставлення до якості дистанційного навчання поступово змінюється і більшість провідних діячів освіти впевнені в тому, що протягом найближчих років така форма навчання стане такою ж результативною, або й навіть більш успішною, ніж традиційна форма освіти.

2. Найбільш помітне зростання відсоткових показників кількості дистанційних студентів очікується у комерційних ВНЗ (більш ніж на 40 %).

3. Приватні неприбуткові ВНЗ переходять до системи навчання в дистанційному режимі повільніше у порівнянні з державними, що, у більшості випадків, відбувається через наявність у приватних неприбуткових ВНЗ системи змішаного навчання.

4. За результатами на осінь 2002 року в середньому більш ніж 13 % студентів із кожного окремого вищого навчального закладу, де пропонують дистанційне навчання, вивчав щонайменше одну дисципліну в режимі он-лайн.

5. Професорсько-викладацький склад всіх вищих навчальних закладів продовжують притримуватись більш консервативних поглядів щодо якості дистанційної освіти та її можливостей зрівнятися з результатами освіти, отриманої традиційним способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sizing the Opportunity. The quality and Extent of Online Education in the United States, 2002 and 2003 / I. Elaine Allen, Jeff Seaman. The Sloan Consortium. September, 2003.
2. Blending in. The Extent and Promise of Blended Education in the United States / I. Elaine Allen, Jeff Seaman, Richard Garrett. The Sloan Consortium. March, 2007.
3. The Integrated Postsecondary Education Data System (IPEDS). <http://nces.ed.gov/ipeds/>